

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 179/2019 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen PK-yritysten mahdollisuuksista kuntien hankinnoissa

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimitannut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Mikko Lundénin /ps ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 179 vp:

Miten hallitus on parantamassa PK-yritysten mahdollisuuksia päästä mukaan kuntien hankintoihin ja

miten hankintarenkaat ja -yksiköt (kuten Hansel) huomioivat PK-yritykset kuntien hankinnoissa?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Hansel on valtion ja Suomen Kuntaliitto ry:n yhdessä kokonaan omistama yhteishankintayksikkö, joka tarjoaa palveluita omistajilleen. Hansel noudattaa toiminnassaan omistajaohjauslinjauksia. Omistajaohjauslinjauksissa kiinnitetään huomiota myös pienten toimijoiden asemaan. Linjausten mukaan Hanselin tavoitteena on turvata yritysten tasapuoliset kilpailumahdollisuudet.

Julkisesti omistettu voittoa tavoittelematon yhteishankintayksikkö edistää toiminnallaan laadukkaiden julkisten hankintojen tekemistä ja toimittajien tasapuolista kohtelua hankintojen tarjouskilpailuissa. Hanselin tavoitteena on järjestää tarjouskilpailut siten, että markkinat toimivat tehokkaasti ja kilpailua syntyy.

Hanselin ja Kuntahankintojen yritysjärjestely ja julkisen sektorin yhteisen yhteishankintayksikön syntyminen on mahdollistanut myös yhtenäisemmät toimintatavat julkisissa kilpailutuksissa, mikä helpottaa yritysten, myös pienten, osallistumista julkisiin tarjouskilpailuihin. Yhteishankintayksikön tekemisissä kilpailutuksissa kiinnitetään huomiota myös muun muassa hankintojen vastuullisuuteen sekä innovatiivisuuden edistämiseen.

Ammattimaisesti hoidettu hankintatoimi edellyttää tuoteosaamisen lisäksi hankintalainsäädännön, asiakastarpeiden ja markkinan syvällistä tuntemusta. Osaaminen takaa myös paikallisten toimijoiden huomioimisen.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 179/2019 vp

Hansel toteuttaa yhteishankintojen kilpailutukset asiakastarve- ja toimittajamarkkina-analyyysien perusteella. Erilaisten toimittajien mahdollisuuksia päästä sopimustoimittajaksi voidaan tukea asettamalla tarjoajien soveltuvuusvaatimus kilpailutuksessa oikealle tasolle.

Yhteishankintoja voidaan esimerkiksi toteuttaa alueellisesti tai jakaa useammille tavarantoimittajille, jotta tervettä kilpailua syntyisi mahdollisimman paljon. Kun yhteishankintaan otetaan useita toimittajia, pääsevät pienetkin toimittajat mukaan.

Suurin osa hankinnoista Suomessa kilpailutetaan kuitenkin paikallisesti hankintayksiköiden toimesta. On silti tärkeää, että esimerkiksi silloin kuin markkinoilla on vain suuria toimijoita, voivat pienet hankintayksiköt hyödyntää yhteishankintayksikön osaamista. Kyse voi olla Hanselin palveluista tai paikallisten yhteishankintayksiköiden tai hankintarenkaiden palveluista. Tämä takaa verovarojen kustannustehokkaan käytön alueilla.

Hankintalaki kehottaa hankintayksiköitä jakamaan hankintansa pienempiin osiin silloin kun se on tarkoituksenmukaista. Hankintayksiköillä on myös perusteluvollisuus siltä osin, kun ne ovat päättäneet olla jakamatta suuria kokonaisuuksia.

Yhteishankinnat voidaan jakaa osiin kilpailuttamalla esim. alueellisesti, tuote- tai palveluryhmäkohtaisesti tai osaamisalueittain. Esimerkkeinä Hanselin käyttämästä alueellisesta jakamisesta voidaan mainita muun muassa AVI-alueittain jaetut tulkkaukspalvelut ja tilausajopalvelut sekä postinumeroalueittain jaetut kotimaan majoituspalvelut ja kokouspalvelut. Tuote- ja palveluryhmäkohtaisesti on jaettu esimerkiksi autojen huolenpito- ja siirtopalvelut, jotka on kilpailutettu kolmena osa-alueena; huolto-, korjaus- ja katsastuspalvelut, hinaus- ja siirtopalvelut sekä renkaat ja rengaspalvelut. Huolto, korjaus- ja katsastuspalvelut on lisäksi jaettu automerkkikohtaisiin kokonaisuuksiin. Toimitilojen käyttäjäpalvelut taas on kilpailutettu neljänä puitejärjestelyä: siivouspalvelut, turvallisuuspalvelut, ravintolapalvelut ja kokouspalvelut. Myös turvatekniikka on kilpailutettu neljänä puitejärjestelyä: turvallisuustekniikan järjestelmät ja laitteet, turvallisuustekniikka kokonaispalveluna, turvakalusteet ja lukitusjärjestelmät ja laitteet palveluineen.

Myös dynaaminen hankintajärjestelmä voi toimia tehokkaana keinona toteuttaa hankintoja siten, että myös pienet ja keski- ja suuret yritykset voivat osallistua dynaamisen hankintajärjestelmän sisäisiin kilpailutuksiin. Dynaamiseen hankintajärjestelmään valitaan kaikki soveltuvuusvaatimukset täyttävät tarjoajat ja kaikki hankinnat tehdään minikilpailutuksin. Koska järjestelmään voi tulla valituksi eri kokoisia toimittajia, myös PK-yrityksillä ja alueellisesti toimivilla yrityksillä on mahdollisuus päästä sopimustoimittajaksi.

Dynaaminen hankintajärjestelmä on käytössä esimerkiksi seuraavissa hankinnoissa; työterveys- ja huollon palvelut, tietokoneet iOS/MacOS-käyttöjärjestelmällä, IT-konsultointi, pitkäaikaismajointus ja tietoliikenne.

Pienet toimijat on huomioitu hyvin Hanselin toiminnassa. Jaettujen yhteishankintasopimusten osuus kaikista Hanselin yhteishankintojen käytöstä vuonna 2017 oli 64,8 %. Hanselilla oli sopimustoimittajia 467 kpl ja sopimustoimittajilla 4 700 alihankkijaa. Sopimustoimittajista PK-yrityksiä oli 42 %. PK-yritysten osuus vaihtelee merkittävästi yhteishankintasopimuksittain.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 179/2019 vp

Esimerkiksi autojen varustelupalveluissa, Adobe-käyttöoikeuksien jakelupalveluissa ja sähköisessä kilpailutusratkaisussa PK-yritysten osuus toimittajien määrästä sekä yhteishankintasopimusten käytöstä oli 100 % vuonna 2017. Kausijulkaisuissa PK-yritysten osuus toimittajista oli 50 %, mutta yhteishankintojen käytöstä lähes 97 %. Myös kirjallisuuden välityspalveluissa, muuttokuljetuspalveluissa ja tietotekniikan koulutuspalveluissa PK-yritysten osuus yhteishankinnoista oli korkea, 70 % tai enemmän.

Joissakin yhteishankinnoissa PK-yritysten osuus oli 0 %, kuten sähkö- ja polttoainehankinnoissa, lentomatkustuksessa, tietoliikenteessä, leasingpalveluissa, maksuaikaratkaisussa, ohjelmistolisensseissä ja tietokoneissa. On kuitenkin huomioitava, että näillä toimialoilla ei yleensä toimi PK-yrityksiä ja tämä vaikuttaa edellä mainittuun yleiseen keskiarvoon.

Hallituksen esityksessä (HE 147/2018) Hansel-lain muuttamiseksi siten, että myös kuntasektori voi olla Hanselin asiakkaana, korostettiin sen tärkeyttä, että yhteishankintayksikkö huomioi aktiivisesti yhteishankintojen toteuttamisessa, aina kun mahdollista, pienten ja keskisuurten yritysten mahdollisuudet antaa tarjouksia yhteishankintojen tarjouskilpailuissa. Tämä on myös keskeinen omistajaohjauslinjaus, jota Hansel noudattaa toiminnassaan. Yhdistymisen myötä tätä tullaan seuramaan vuosittain.

Hallitus on lisäksi juuri 10.10.2019 antanut esityksen (HE 47/2019) Hansel-lain muuttamisesta julkisten hankintojen kokonaisvaltaisen kehittämisen edistämiseksi. Hallituksen esityksellä lakia muutettaisiin siten, että yhtiö voisi ylläpitää ja kehittää julkisiin hankintoihin liittyvää sähköistä kilpailutusjärjestelmää. Julkisten hankintojen ilmoitusjärjestelmä HILMA on työ- ja elinkeinoministeriön ja valtiovarainministeriön välisellä sopimuksella siirretty valtiovarainministeriön vastuulle. Valtiovarainministeriö kehittää yhteistyössä Hanselin kanssa järjestelmää siten, että se tulee osaltaan edistämään pienten toimijoiden mielenkiintoa julkisiin hankintoihin. Järjestelmää kehittämällä pyritään yksinkertaistamaan tarjoajien usein haastavaksi kokemia julkisten hankintojen menettelyjä.

Lainsäädäntötoimien lisäksi hallitus on parantamassa PK-yritysten mahdollisuuksia päästä mukaan julkisiin hankintoihin kunta- ja omistajaohjausministeri Sirpa Paateron asettaman Vaikuttavat julkiset hankinnat -toimenpideohjelman ("Hankinta-Suomi") puitteissa. Toimenpideohjelman tavoitteisiin kuuluu toimivan markkinarakenteen edistäminen yhteistyössä kuntasektorin kanssa. Suomessa suurin osa yrityksistä on PK-yrityksiä ja tällöin on selvää, että laadultaan ja hinnaltaan parhaan mahdollisen tuloksen saavuttamiseksi on keskeistä saada myös nämä yritykset mukaan tarjoajiksi julkisissa hankinnoissa.

Näillä toimilla hallitus pyrkii takaamaan julkisissa hankinnoissa terveen kilpailun, joka mahdollistaa kaiken kokoisten toimijoiden tasavertaiset mahdollisuudet.

Helsingissä 22 päivänä lokakuuta 2019

Kunta- ja omistajaohjausministeri Sirpa Paatero